

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Hizb-ut Tahrir Emiri Şeyh Âlim Ata İbn Halil Ebu Raşta Tarafından Facebook Sayfası
Takipçilerinin Sorularına Verilen Cevaplar

Soru Cevap

1- Taklit ve Bir Müçtehitte Başka Bir Müçtehide Geçmek 2 - Bir Amelde Birden Fazla Değer Gerçekleştirmek Hijazi Shaheen

Soru:

es Selamu Aleykum ve Rahmetullahi ve Berakâtuh

Birincisi: Allah Subhânehu ve Teâlâ basiret ve ferasetinizi aydınlatsın. Adımlarınızı sağlam kılsın ve sizi zafere ulaştırsın. Benim Hizbin kitapları ile ilgili birkaç önemli sorum olacak ve ben Hizbin üyesiyim. Yanıtınızın kalplere şifa olmasını umuyorum.

1- İslam Nizamı kitabında şöyle geçmektedir: “Mukallit, hadiselerden bir hadisenin hükmünde kimi müçtehitleri taklit edip bu hususta onların kaoli ile amel ettiği zaman artık bundan sonra, bu hükümden bundan bir başkasına mutlak olarak dönemez.” Ben burada “mutlak olarak” kelimesinin uygun düşmediğini düşünüyorum. Terk edilen şeyin yanlış ve geçmek istediğimiz şeyin doğru olduğunu bilirsek ne olacak? Ben bir âlimi taklit eder, sonra onun fasık ve münafık olduğunu öğrenirsem, hâlâ onu taklit etmeye devam edeceğim mi? Taklit ettiğim müçtehidin zayıf olduğunu öğrendiğimde taklidim üzerinde kalacağım mı? Örneğin haram olduğunu kabul ettiğim belli bir şeyin haramlığına gerçekten çok zayıf bir hadisle delil getirildiğini öğrendiğimde, benimsediğim görüş üzerinde kalacağım mı?

2- Yine İslam Nizamı kitabında “Müslümanların maslahatı için müçtehidin benimsediği görüşten vazgeçmesi caizdir. Nitekim Osman biat anında yaptığı gibi.” diye bir ifade de geçmektedir. Ben bu rivayeti burada serdetmek istiyordum, ancak araştırdığımda sahih olmadığını gördüm. Taklidin caiz olduğuna dair İcma’us Sahabe ile birlikte başka sahih rivayetler var mı?

3- Tek bir amelle birden fazla kıymet gerçekleştirebilir miyiz ya da gerçekleştiremez miyiz? Örneğin belirli bir ilim öğrenmekten hem Allah’ın rızasını hem de maddi kazanç kasti güdebilir miyim?

Cevap:

Aleykum’us Selam ve Rahmetullahi ve Berakâtuh

Birincisi: Taklit konusu: “Mutlak olarak” kelimesi hakkındaki soruyu yanıtlamadan önce size aşağıdaki hususları hatırlatmak isterim:

1- Taklidin caiz olduğuna dair deliller, Kitap ve İcma’us Sahabedir. Kitaba gelince, Allah Subhânehu ve Teâlâ’nın şu sözüdür:

“Eğer bilmiyorsanız, bilenlere sorun.” [Nahl 43] Allah Subhânehu ve Teâlâ, bilgisi olmayanların daha iyi bilenlere sormalarını emretti. Ayet şöyledir:

“Senden önce de, kendilerine vahyettiğimiz kişilerden başkasını peygamber olarak göndermedik. Eğer bilmiyorsanız, bilenlere sorun.” [Nahl 43] “Sorun” ifadesi genel olarak geldi. Yani sorun ki önceki ümmetlere sadece bir insan gönderdiğimizizi öğrenesiniz. Bu ifade bilgi ile ilgilidir, iman etmek ile ilgili değildir. Ayette zikredilen insanlar, ehli kitap iseler de aynı zamanda söz geneldir ve tüm ehli kitabı kapsar. Müslümanlar da ehli zikirdir. Çünkü Kuran bir zikirdir. Allah Subhânehu ve Teâlâ şöyle buyurdu:

“İnsanlara, kendilerine indirileni açıklaman için ve düşünüp anlasınlar diye sana da bu Zikri indirdik.” [Nahl 44] Şeri hükümleri bilenler, ister içtihat ilmini, isterse telakki ilmini bilsinler ehli zikirdirler. Mukallit, sadece konulardan bir konuda şeri hükmü sorar.

İcma’us Sahabeye gelince, Ömer’den Ebu Bekir’e şöyle dediği rivayet edildi: “Görüşümüz senin görüşüne tabidir” Ömer karşılaştığı bir dava hakkında Kitap ve Sünnete göre hükmederdi. Çözüme kavuşturmakta zorlandığı zaman, Ebu Bekir’in böyle bir konuda hükümde bulunup bulunmadığına bakardı. Şayet Ebu Bekir, bu konuda hüküm vermişse, onun görüşü ile hükmederdi. Yine İbn Mesut’un, Ömer’in görüşüne göre hareket ettiği rivayet edilir. Böylece Sahabenin gözleri önünde cereyan eden birçok olay vuku bulmasına rağmen onlardan herhangi birinin bunu inkâr ettiği görülmedi. Dolayısıyla bu konu hakkında Sahabenin sükûtu İcması hâsıl

oldu. Yanı sıra Abdurrahman bin Avf'ın Ebu Bekir ve Ömer'i taklit etme şartını kabul etmesiyle Osman'a biat edilmesi, Sahabenin gözleri önünde olduğu halde inkâr eden olmadı. Bu da bir müçtehidin başka müçtehitleri taklit etmesinin caiz olduğu konusunda bir İcma'us Sahabedir. Mukallidin müçtehidini taklit etmesi haydi haydi caiz olur.

2- Sonra başkalarına ittiba eden herkes, mukallit olur. Gösterge, başkalarına ittiba etmektir. Buna göre şeri hükmün öğrenilmesinde insanlar, iki gruba ayrılır. Birincisi müçtehit, ikincisi de mukallittir. Bunlar dışında bir üçüncüsü yoktur. Çünkü kişi, şeri hükme ya kendi içtihadıyla ulaşır ya da bir başkasının içtihadıyla ulaşır. Durum bu iki husustan dışarı çıkmaz. Dolayısıyla müçtehit olmayan herkes, cinsi ne olursa olsun mukallittir. İster bu mukallit, müttebi olsun yani müçtehidin delilini bilerek taklit etsin, isterse ammi olsun, yani müçtehidin delilini bilmeksizin sadece güvene dayalı olarak taklit etsin fark etmez. İctihat edilmemiş herhangi bir konuda müçtehidin başka müçtehitleri taklit etmesi caizdir. Bu durumda o, bu konuda mukallit sayılır. Çünkü içtihat farzı kifayedir. Farzı Ayn değildir. Eğer bir konudaki şeri hüküm biliniyorsa, müçtehidin içtihat etmesi farz değildir. İctihat edebilir ya da bu konuda diğer müçtehitleri taklit eder.

3- Bir müçtehit, bir konuda içtihat ederse, içtihadının aksine başka müçtehitleri taklit etmesi caiz değildir. Zira şu dört durumun dışında içtihat yaptığı meseledeki zannını terk etmesi caiz değildir:

Birincisi: İctihadında kullandığı delilin zayıf olduğunu, bir başka müçtehidin kullandığı delilin kendi delilinden daha kuvvetli olduğunu görürse. Bu durumda müçtehidin içtihat sonucunda ulaştığı hükmü terk edip delili daha kuvvetli olan hükmü alması farzdır.

İkincisi: Bir müçtehit, bir başka müçtehidin vakıa ile fikri birbirine bağlamaya daha muktedir olduğunu veya olaylara daha vakıf bulunduğunu veya delaletleri daha kuvvetli anladığını veya nakli delillere daha fazla baktığını vb durumda olduğunu görürse, belirli bir meseleyi veya meseleleri anlamada onun doğruya daha yakın olacağını gördüğü için onu kendisine tercih eder. Böyle bir halde içtihadıyla ulaştığı hükmü terk edip bu müçtehidini taklit etmesi caizdir.

Üçüncüsü: Halifenin müçtehidin içtihadına muhalif bir Şer'i hükmü benimsemesi. Bu durumda müçtehidin kendi içtihadı ile ulaştığı hükmü terk ederek imamın benimsediği hükmü kabul etmesi farzdır. Zira İcma'us Sahabe "İmamın emri ihtilafları ortadan kaldırır." ve "Onun emri, tüm Müslümanlar için geçerlidir." konusu üzerinde görüş birliğine vardı.

Dördüncüsü: Müslümanların maslahatı için onları tek bir sözde toplayacak bir görüşün varlığı. Bu durumda müçtehidin kendi görüşünü terk ederek Müslümanları tek bir sözde toplayacak hükmü alması caizdir. Osman'a biat olayında olduğu gibi.

4- Mukallit, hadiselerden bir hadisenin hükmünde kimi müçtehitleri taklit edip bu hususta onların kavli ile amel ettiği zaman artık bundan sonra, bu hükümden bir başkasına ancak Allah'ın rızasını talep etmekle ilintili tercihlerden bir tercih ile caizdir. Bu tercihlerden bazıları şunlardır:

Bilgiçlik ve anlayış. el-Hâkim Müstedrek'te İbn Mesut'tan rivayet ettiği göre

قَالَ لِي النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَا عَبْدَ اللَّهِ بْنَ مَسْعُودٍ «فَقُلْتُ: لَبَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ. ثَلَاثَ مَرَّاتٍ. قَالَ: «هَلْ تَدْرِي أَيُّ النَّاسِ أَعْلَمُ؟ قُلْتُ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: قَالَ لِي النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَا عَبْدَ اللَّهِ بْنَ مَسْعُودٍ «فَقُلْتُ: لَبَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ. ثَلَاثَ مَرَّاتٍ. قَالَ: «هَلْ تَدْرِي أَيُّ النَّاسِ أَعْلَمُ؟ قُلْتُ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: «فَإِنَّ أَعْلَمَ النَّاسِ أَبْصَرَهُمْ بِالْحَقِّ إِذَا اخْتَلَفَتِ النَّاسُ

“Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem bana şöyle dedi: “Ey Abdullah bin Mesut!” Ben de buyurunuz Ey Allah'ın Elçisi! diye üç kere tekrarladım. O da: “En bilgili insan kimdir biliyor musun?” dedi. Ben de “Allah ve Rasûlü daha iyi bilir.” dedim. Rasûl Sallallahu Aleyhi ve Sellem “En bilgili insan, insanların ihtilaflara düştükleri zaman amelleri az olsa da gerçeği en iyi şekilde görebilendir.”

Buna göre mukallit, ilimle sonra da adil olarak tanınanları tercih eder ve ondan ilim alır. Fasık olarak bilinenden şeri ilim alınmaz.

Sonra hükmün delille birlikte olması. Eğer mukallit, delilini bilmeden bir âlimi taklit eder, sonra başka bir müçtehidin delillerini öğrenir ve bilirse, bu durumda bu mukallidin delille birlikte olan hükme ittiba edip delilini bilmeden aldığı hükmü terk etmesi caiz olur. Burada mukallitlerin durumlarına göre değişen muteber birçok tercihler daha vardır. Hatta bir Ammi, hükmü aldığı âlimin sözüne olan güven ve kanaatine binaen hükmü alabilir. Böylece mukallidin taklit ettiği müçtehidini terk edip Allah'ın rızasını talep etmekle ilintili tercihlerden bir tercih varsa, başka bir müçtehide geçmesi caizdir. Yani bir müçtehitten başka bir müçtehide tercih olmadan geçemez. Çünkü bu, o zaman hevaya göre geçiş anlamına gelir. Bu ise haramdır. Allah *Subhânehu ve Teâlâ* şöyle buyurdu:

فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوَىٰ [Nisa 135] **“Hevaya uymayın”**

5- Şimdi, sizin İslam Nizam’ında geçen şu sorunuzun ele alalım: *“Mukallit, hadiselerden bir hadisenin hükmünde kimi müçtehitleri taklit edip bu hususta onların kavli ile amel ettiği zaman artık bundan sonra, bu hükümden bundan bir başkasına mutlak olarak dönemez.”* Herhalde siz buradan Kıyamet gününe kadar mukallidin o hükümden başka bir hükme geçmesinin caiz olmadığını anladınız. Bunu siz *“mutlak olarak”* sözcüğünden anlamış olmalısınız! Bu, doğru değildir. Eğer siz, bir önceki satır ya da satırlara müracaat etseydiniz, şunu görürdünüz:

“Buna göre şeri hüküm; içtihat ehliyeti olan müçtehidin istinbat ettiği ki bu hem kendisi nezdinde muhalefet etmesi ve başkasına tabi olması mutlak olarak caiz olmayan Allah’ın hükmüdür, hem de kendisini taklit eden nezdinde, muhalefet etmesi caiz olmayan Allah’ın hükmüdür.” Burada gördüğünüz gibi müçtehit hakkında da *“Hem kendisi nezdinde muhalefet etmesi ve başkasına tabi olması mutlak olarak caiz değildir”* ifadesi geçmektedir. Hâlbuki aynı kitabın önceki sayfalarında şu ifadeler geçmektedir: *“Dolayısıyla mükellef, meselelerden bir meselede yahut tüm meselelerde kendisinde tamamıyla içtihat ehliyeti hâsıl olduğu zaman, o hususta içtihat eder ve içtihadı kendisini o husustaki hükme ulaştırır ise, -zannının gerektirdiğinin hilâfına- kendisi dışındaki müçtehitleri taklit etmesinin câiz olmadığı ve şu dört hâl dışında zannını terk etmesinin câiz olmadığı herkes müttefiktir...”* Yani *“Mutlak olarak caiz değildir”* sözü, *“Şu dört hal dışında”* sözüne engel değildir.

Böylece *“mutlak olarak”* sözcüğü, hem dil hem de usul açısından kayıt altına alınmamasına mani değildir. Bu, tıpkı mutlak nass gibidir. Mutlak nass, mukayyet kılındığında, mutlak mukayyete hamledilir. Örneğin Allah *Subhânehu ve Teâlâ’nın* şu sözüdür:

“Sizden her kim hasta olursa yahut başından bir rahatsızlığı varsa, oruç veya sadaka veya kurban olmak üzere fidye gerekir.” [Bakara 196] Ayette geçen *“Oruç, sadaka ve kurban”* ifadeleri, olumlu nekralardır. Dolayısıyla mutlak lafızlardır. Bu ifadeler, orucu üç gün, sadakayı üç sa ve kurbanı da bir koyun ile kayıtlayan hadisle mukayyet kılındılar.

“ O اٰخِلَاقِ رَاسِكْ، وَاَطْعِمِ فَرَقًا بَيْنَ سِتَّةِ مَسَاكِيْنٍ، اَوْ صُمْ ثَلَاثَةَ اَيَّامٍ، اَوْ اَنْسُكْ نَسِيكَةً قَالِ ابْنُ اَبِي نَجِيْحٍ: اَوْ اذْبِحْ شَاةً اَي اذْبِحْ شَاةً، وَالْفَرْقُ ثَلَاثَةُ اَصْعِ zaman saçını kes ve altı miskine bir firak yemek yedir ya da üç gün oruç tut ya da bir kurban kes.” **İbn Ebi Nuceyh şöyle dedi: “Ya da bir koyun kes” Bir firak, üç Sa’ya denktir.** [Müslim Ka’b ibn Acura yoluyla rivayet etti]

Örneğin İbn Ömer *RadiyAllahu Anh* şöyle rivayet etti:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرَضَ رَكَةَ الْفِطْرِ مِنْ رَمَضَانَ عَلَى النَّاسِ، صَاعًا مِنْ تَمْرٍ، أَوْ صَاعًا مِنْ شَعِيرٍ، عَلَى كُلِّ حُرٍّ أَوْ عَبْدٍ، ذَكَرَ أَوْ أَنْثَى، مِنَ الْمُسْلِمِينَ **“Rasûlullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem, fıtır sadakasını, bir sa’ hurma ve bir sa’ arpa olarak verilmesini, köle olsun, hür olsun, erkek olsun, kadın olsun, bütün Müslümanlara farz kıldı.”** [Müttefikkan Aleyh] Sa kelimesi, olumlu nekradır ve dolayısıyla mutlak lafızdır. Bu mutlak lafız, Rasûlullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in şu hadisiyle başka şehrin değil Medine’nin Sa ölçüğü ile kayıt altına alındı.

“Ağırlık, Mekke halkının ağırlığı, ölçü de Medine halkının ölçüsüdür.” [Ebu Davud] Sa yani Rasûl SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in ikrar ettiği ölçü, Medine halkının ölçü birimidir. Ki bu eski Bağdat ölçüsüne göre 5 tam 1/3 Rıtil demektir. İşte Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in Sa ölçü birimi budur. Nitekim Malik ve Hicaz ehlinin görüşü de bu yöndedir. Bugün bu, buğday ile [2,176] kg’dır.

Böylece *“mutlak olarak”* kelimesi, mukayyete mani değildir. Bunu İslam Nizamı kitabında ve soru sorduğun aynı sayfalarda görmek mümkündür. İslam Nizamı, *“Muhalefet etmesi ve başkasına tabi olması mutlak olarak caiz değildir”* demekle birlikte müçtehidin şu dört durumda kendi görüşünü terk edebileceğini belirtiyor. Bu mukallit için geçerlidir. Tabi olduğu görüşü terk etmesini caiz gören mukallidin tercih koşulları, müçtehidin tercih koşullarından farklıdır. Müçtehit, deliller ve o delillerin muhakemesine odaklanır. Mukallidin tercih koşulları ise, ister müttebi olsun ister ammi olsun, yukarıda belirtildiği gibidir.

Özetle mukallit, icap ettirici bir durum olmadan taklit ettiği müçtehidin görüşünü mutlak olarak terk edemez. İcap ettirici bir durum mevcutsa, o zaman taklit ettiği müçtehidin görüşünü terk edebilir, ya da tercih koşuluna göre vacip bile olabilir ve benimsediği tercihlere ve yukarıda belirtilen durumlara uygun olarak başka bir müçtehidin görüşünü alabilir. Bu hem müçtehit için

hem de mukallit için böyledir. Çünkü “mutlak olarak” sözcüğü, mukayyete mani değildir. Tıpkı kayıt altına alınabilen mutlak nass gibidir.

“Mutlak olarak” konusuna cevap verildikten sonra şimdi sizin soru biçiminize dikkat çekmek istiyorum. Cümlede geçen “mutlak olarak” sözcüğünün anlamı hakkında soracağınız yerde, onun zihninizde beliren manası hakkında sordunuz. Sadece bununla da yetinmediniz, zihninizde beliren mana doğruymuş gibi soruları peş peşe sıraladınız. Sorunuzda şöyle dediniz: “Ben burada “mutlak olarak “ kelimesinin uygun düşmediğini düşünüyorum. Terk edilen şeyin yanlış ve geçmek istediğimiz şeyin doğru olduğunu öğrenirsek ne olacak? Ben bir âlimi taklit eder, sonra onun fasık ve münafik olduğunu öğrenirsem, hâlâ onu taklit etmeye devam edeceğim mi?” Allah Subhânehu ve Teâlâ size merhamet etsin böyle soru biçiminin yakışık olmadığını görmüyor musunuz?

İkincisi: Bir grup sahabe huzurunda Abdurrahman ibn Avf, Osman RadiyAllahu Anh’a kendi görüşünü bırakıp Ebu Bekir ve Ömer RadiyAllahu Anhumayı taklit etmeyi teklif etti. Osman RadiyAllahu Anh da bunu kabul etti, hiç bir sahabe bunu reddetmedi. İşte sorduğunuz bu rivayet, meşhur bir rivayettir. Dilerseniz rivayet edilenlerin bazılarını size aktarayım:

- Muhammed ibn Ahmed ibn Ebi Sehl Şemsu’l Eimme es-Serahsi’nin [ö. 483] Usulü es-Serahsi kitabında şöyle geçer: “Sonra Ömer RadiyAllahu Anh, meseleyi altı kişilik bir Şura heyetine havale etti. Onlar da Abdurrahman ibn Avf heyetten kendi iradesiyle ayrılınca konunun ona havale edilmesi üzerinde görüş birliğine vardılar. Sonra Abdurrahman İbn Avf, Ali’ye Ömer ve Ebu Bekir’in görüşü ile amel etmeyi teklif etti. Ali de “Ben Allah’ın Kitabı ve Rasûlullah Sünneti ile amel ederim. Sonra da içtihat ederim” cevabını verdi. Bunun üzerine Osman’a aynı şartı teklif etti, o da kabul etti.”

- İbn Kesir’in el-Bidaye ve’n Nihaye adlı eserinde şöyle geçmektedir: “Kalk ey Ali! dedi. Ali de minber altında ayağa kalktı. Abdurrahman ibn Avf, onun elinden tutarak şöyle dedi: Sen, Allah’ın Kitabı, Rasûlü’nün Sünneti, Ebu Bekir ve Ömer’in fiiliyle amel etmek üzere bana biat ediyor musun?” Ali de hayır, gücüm yettiğince kendi içtihadımla amel etmek üzere biat ederim...” yanıtını verdi.”

- et-Taberi’nin Tarihü’r Rüsül vel Mulûk adlı kitabında şöyle geçmektedir: “Ali’yi çağırıp dedi ki: Allah’ın ahdi ve misaki senin üzerine olsun. Allah’ın Kitabı, Rasûlü’nün Sünneti ve ondan sonra iki Halifenin fiili ile amel edecek misin? O da “... Ben, ilmimle amel edip içtihat edeceğim...” cevabını verdi.”

- Bu olay modern çağdaki ünlü araştırma enstitüleri tarafından da bilinmektedir. Medine’yi Münevvere Bilimsel Araştırmalar Dekanlığına ait İslam Üniversitesinin H. 1423, M 2002 yılında yayınlanan dergisinde şöyle geçmektedir: “Abdurrahman ibn Avf, Müslümanları camide topladı. Sonra Ali’yi çağırıp dedi. Abdurrahman’ın biat ettiğine Müslümanların da biat etmesi şartıyla ona Halifeyi seçme görevi tevdi edilmişti. Abdurrahman, Ali’nin elinden tutarak “Allah’ın Kitabı, Rasûlü’nün Sünneti, Ebu Bekir ve Ömer’in içtihadı ile amel etmek üzere sana biat ediyoruz.” dedi. Ali ise Ebu Bekir ve Ömer’in içtihadını kabul etmeyerek “Aksine ben kendi görüşümle içtihat edeceğim” yanıtını verdi. Bunun üzerine Abdurrahman, elini çekti ve Osman’ı çağırıp dedi. Osman RadiyAllahu Anh, Ebu Bekir ve Ömer’in içtihadı üzere yürümeyi kabul etti.”

Gördüğünüz gibi bu rivayetler muteber kitaplarda geçmektedir. Hatta sadece Usulü es-Serahsi’nin Kitabında geçse bile yeterliydi. Bu rivayetler, Osman’ın kendi görüşünden vazgeçtiğini ifade ederler.

- Diğer yandan burada başka sahih rivayetler de var. Bu rivayetlerde, Abdurrahman ibn Avf’ın ilk önce Ali ile başladığı, ona sorup ondan sonra Osman’a geçtiği belirtilmemektedir. Bu rivayetler göre Ali’ye sorulmadan önce Osman’a sorulduğu yer almaktadır. Ama bu rivayetlerde Abdurrahman ibn Avf’ın Osman’ın elinden tuttuğu, ona şart koştuğu, onun da sahabe huzurunda bunu kabul ettiği ifadeleri aynen geçmektedir. İster Abdurrahman ibn Avf’ın ilk önce Ali RadiyAllahu Anh ile başladığı rivayetler olsun, isterse doğrudan Osman RadiyAllahu Anh ile başladığı rivayetler olsun hepsinde o şart mevcuttur.

el-Buhari Sahihinde şöyle rivayet etti:

عَنِ الرَّهْزِيِّ، أَنَّ حُمَيْدَ بْنَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، أَخْبَرَهُ أَنَّ الْمُسَوَّرَ بْنَ مَخْرَمَةَ أَخْبَرَهُ، أَنَّ الرَّهْطَ الَّذِينَ وَلَّاهُمْ عُمَرُ اجْتَمَعُوا فَتَشَاوَرُوا... حَتَّى إِذَا كَانَتِ اللَّيْلَةُ الَّتِي أَصْبَحْنَا مِنْهَا فَبَايَعْنَا عُثْمَانَ، قَالَ الْمُسَوَّرُ: طَرَفَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بَعْدَ هَجْعٍ مِنَ اللَّيْلِ، فَضَرَبَ الْبَابَ حَتَّى اسْتَيْقَظْتُ، فَقَالَ: «أَرَأَيْكَ نَائِمًا فَوَاللَّهِ مَا أَكْتَحَلْتُ هَذِهِ اللَّيْلَةَ بِكَبِيرِ نَوْمٍ... فَقَالَ: «ادْعُ لِي عَلِيًّا... ثُمَّ قَالَ: «ادْعُ لِي عُثْمَانَ»... فَلَمَّا صَلَّى لِلنَّاسِ الصُّبْحَ... فَلَمَّا اجْتَمَعُوا تَشَهَّدَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ، ثُمَّ قَالَ: «أَمَّا بَعْدُ، يَا عَلِيُّ إِنِّي قَدْ نَظَرْتُ فِي أَمْرِ النَّاسِ، فَلَمْ أَرَهُمْ يَعْذِلُونَ بِعُثْمَانَ، فَلَا تَجْعَلَنَّ عَلِيَّ نَفْسِكَ سَبِيلاً»، فَقَالَ «عثمان»: «أُبَايِعُكَ عَلَى سُنَّةِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ، وَالْخَلِيفَتَيْنِ مِنْ بَعْدِهِ، فَبَايَعَهُ عَبْدُ الرَّحْمَنِ، وَبَايَعَهُ النَّاسُ الْمُهَاجِرُونَ وَالْأَنْصَارُ، وَأَمْرَاءُ الْأَجْنَادِ وَالْمُسْلِمُونَ

ez-Zuhri, Humeyd b. Abdurrahman’dan dedi ki: el-Misover b. Mahreme’nin kendisine haber verdiğine göre Ömer’in tayin ettiği kimseler bir araya gelip, istişare ettiler... Nihayet sabahu

ettiğimiz o gece geldi, biz de Osman'a biat ettik. el-Misver dedi ki: Gece karanlığı iyice bastıktan sonra Abdurrahman yanıma geldi, kapıyı çaldı, nihayet uyandım. Bana "Uyuduğumu görüyorum" dedi. Allah'a yemin ederim, bu üç gece boyunca pek fazla uyumadım. Haydi, kalk bana Ali'yi çağır dedi. Sonra bana Osman'ı çağır dedi. İnsanlar sabah namazını kıldılar. İnsanlar bir araya gelip toplandıklarında, Abdurrahman kelime-i şahadet getirdikten sonra şunları söyledi: İmdi ey Ali, ben insanların durumunu tetkik ettim. Onların Osman'a denk kimse görmediklerini gördüm. Sakın kendi aleyhine bir yola sebebiyet vermeyesin. Sonra Osman'a şöyle söyledi: Ben sana Allah'ın ve Rasûlü'nün sünneti, ondan sonra gelen iki Halifenin sünneti üzerine biat ediyorum deyip, Abdurrahman ona biat etti. Daha sonra diğer insanlar, muhacirler, Ensar, ordu kumandanları vs. Müslümanlar ona biat ettiler."

- Abdürrezzak es-Sanani Musannifinde şöyle rivayet etti:

عن المسور بن مخرمة قال: أتاني عبد الرحمن بن عوف ليلة الثالثة من أيام الشورى، بعدما ذهب من الليل ما شاء الله، فوجدني نائماً فقال: أيقظوه، فأيقظوني فقال: ألا أراك نائماً، والله ما اكتحللت بكثير نوم منذ هذه الثلاث... أذهب فادع لي فلانا وفلانا - ناساً من أهل السابقة من الأنصار... ثم قال: ادع لي علياً... ثم قال: ادع لي عثمان... ثم قال: أما بعد، فإني نظرت في الناس، فلم أرهم يعدلون بعثمان. فلا تجعل يا علي على نفسك سبيلاً، ثم قال: عليك يا عثمان عبد الله وميثاقه وذمته وذمة رسوله صلى الله عليه وسلم أن تعمل بكتاب الله وسنة نبيه صلى الله عليه وسلم، وبما عمل به الخليفةتان من بعده قال: نعم، فمسح علي يده el-Misver b. Mahreme dedi ki: Abdurrahman ibn Avf, Allah'ın dilediği gibi ilk gece ayrıldıktan sonra Şura gününün üçüncü gecesi bana geldi. Ben uyurken bana çıkageldi. Ardından "Onu uyandırın" dedi. Beni uyandırdılar. Sonra Bana uyuduğumu görüyorum dedi. Allah'a yemin ederim, bu üç gece boyunca pek fazla uyumadım. Haydi, kalk git bana filan filanı çağır -Ensar'ın öncü insanlarını- Sonra da bana Ali'yi çağır, dedi. Daha sonra da bana Osman'ı çağır dedi. Sonra da İmdi ben insanların durumunu tetkik ettim. Onların Osman'a denk kimse görmediklerini gördüm. Sakın ey Ali kendi aleyhine bir yola sebebiyet vermeyesin. Sonra da ey Osman! Allah'ın Kitabı, Rasûlü'nün Sünneti ve ondan sonra iki Halifenin ameliyle amel etmek üzere Allah'ın ahbine, misakına, zimmetine ve Rasûl'ün zimmetine bağlı kalacağına dair yemin ediyor musun. O da "Evet" dedi. Bunun üzerine elini uzattı ve ona biat etti. Sonra insanlar biat ettiler. Sonra Ali biat etti ve ardından çıkıp gitti."

Özetle Osman'ın kendi görüşünden vazgeçme şartını kabul etmesi, bütün rivayetlerde zikredilmiştir. İster iddia edildiği gibi ileri geri konuşulan rivayetler olsun, isterse ileri geri konuşulmayan sahih rivayetler olsun fark etmez. Bütün bu rivayetlerde, biat konusunda Abdurrahman ibn Avf'ın Osman'a iki Halifenin amel ettiği ile amel etmeyi şart koştuğu, Osman'ın da kabul ettiği geçmektedir. Yani Osman döneminde meydana gelen bir olay hakkında Osman'ın içtihat etmediği, aksine eğer o konu Ebu Bekir ve Ömer döneminde meydana gelmiş ve onlarda bu konuda hüküm vermişlerse, onları taklit edeceği yer almaktadır. Abdurrahman, bazı durumlarda Ebu Bekir ve Ömer'in taklit edilmesini şart koştu. Osman da bunu kabul etti ve Sahabeden de bunu inkâr eden olmadı. Dolayısıyla icmadır.

Üçüncüsü Değer:

Belli bir ilim tedris ederken hem Allah'ın rızasını hem de maddi kazanç elde etmek kastedildiğinde, iki değer mi gerçekleşmiş olur sorunuza gelince, bu soruyu cevaplamak için şu aşağıdaki hususları açıklığa kavuşturmak gereklidir:

1- Fiillerde aslanan, şeri hükümlere bağlanmaktadır. Bu nedenle insanın yaptığı her fiil, bu fiile ilişkin şeri hükme uygun olmalıdır. İbadetlerde, muamelatta, ticarete ahlakta, çaresiz kalanın yardımına koşmakta vs. hep buna bağlı kalınmalıdır. Diğer bir deyişle kul, tüm amelinde yaratıcısı ile olan bağın idrakinde olmalıdır. Ve tabii ki, şeri hükme bağlandığı için Allah'ın izniyle "cennet" mükâfatına nail olacaktır. Allah'ın rızası ise daha büyüktür.

2- Değerin ıstılahi bir anlamı var. Değer, amel yapanın amelden gözettiği kasıttır. Yani fiilden elde etmek istediği şeydir. Onun için her amel yapanın, amel yapmaktan bir kasıt olmalıdır. İşte bu kasıt, amelin değeridir. Bu nedenle her amelin mutlaka bir değeri olmalıdır. İnsan da amel yaparken bu değeri gerçekleştirilmeyi gözetmelidir. Aksi takdirde abesle iştigal olur. Hiçbir kasıt olmadan boş yere amel yapmak insana yakışmaz. Amel yaparken amellerin değerleri dikkate alınmalıdır. İşte değer ıstılahının anlamı budur.

3- Bütün amellerin vakıaları ve amel yapanın amel yapmaktan amacı araştırıldığında, amelden kastın ve amel üzerinde beliren amacın şunlar olduğu görülür:

Ya amelin değeri, maddi olur. Ticaret, tarım, sanayi vb. gibi. Çünkü bu amelleri yapmaktan kasıt, kar gibi maddi fayda elde etmektir. Bu değer, hayatta önemli bir yere sahiptir. Ya da amelin değeri insani olur. Boğulanı kurtarmak ve zorda kalana yardım etmek gibi. Çünkü bundan kasıt,

renk, cinsiyet, din veya herhangi bir diğer insani olmayan unsurları göz önünde bulundurmaksızın insanı kurtarmaktır. Ya da amelin değeri ahlaki olur. Dürüstlük, emanet ve merhamet gibi. Çünkü bundan kasıt, fayda ve insani yöne bakmaksızın ahlaki yöndür. Zira bazen ahlak, insandan başkasına karşı da olabilir. Hayvanseverlik gibi. Bazen ahlaki amelden maddi zarar da doğabilir. Böyle de olsa bu değeri gerçekleştirmek farzdır. Çünkü onda tek dikkate alınması gereken yön, ahlaki yöndür. Ya da amelin değeri, ibadetler gibi ruhi olur. Çünkü ondan kasıt, maddi faydalar değildir. İnsani yön ve ahlaki konular da değildir. Aksine ondan kasıt, sadece ibadettir. Bu nedenle ibadetlerde, diğer değerler göz önünde bulundurmaksızın sadece ruhi değer gözetilmelidir. Zatları itibarıyla bu değerler, ne biri birinden üstündür ne de birbirine denktir. Çünkü birbirlerini eşitlemek veya birini diğerinden üstün kılmak için ölçü alınabilecek özellikleri yoktur. Onlar, sadece insan amel yaparken gözettiği sonuçlardır. Bu yüzden onları tek bir mizana koymak ve bir ölçü ile ölçmek olanaksızdır. Çünkü birbirlerine zıt olmasalar da birbirlerinden farklıdırlar.

Ama insani, ahlaki ya da maddi değeri gerçekleştiren bu fiillerin hepsinde Müslüman, Allah'ın rızasına nail olmak için şeri hükme bağlanmalıdır. Yani Allah'ın izniyle tüm değerlerde şeri hükme bağlanan Müslüman için Allah'ın rızası gerçekleşir.

4- Buna göre örneğin sen memur olup maddi kazanç elde etmek için bir meslek öğrenirsen, maddi kazancı kastetmiş olursun. Allah'ın rızasına gelince, bu, şeri hükümlere bağlanmanın bir sonucudur. İnsan, Allah'ın emrine uyarak amel yaptığı sürece Allah'ın izniyle her değerinde Allah'ın rızasını elde edecektir. Bu, şeri hükümler meselesi ile ilgilidir. Değer meselesi ile ilgili değildir. Yani sen, şeri hükme uyduğunda maddi, ruhi, ahlaki ve insani değerinde Allah'ın rızasına nail olursun.

Dolayısıyla Allah'ın rızası, dört değerden ayrı ve kopuk bir değer değildir. Aksine insan, bu değerleri elde etmek için çalışırken şeri hükme bağlanırsa, bu dört değerinin her birinde Allah'ın rızasına nail olur. Görünen o ki sen, memur olmak için bir meslek öğrendiğinde maddi değeri gerçekleştireceğini, ilim öğrenirken şeri hükme bağlandığın için de Allah'ın rızasına nail olacağını düşündün ve Allah'ın rızasını da ruhi değer olarak kabul ettin. Oysa durum böyle değildir. Allah'ın rızası, sadece bir değere özel değildir. Aksine Müslüman, bu değerleri gerçekleştirirken şeri hükme bağlandığı sürece bütün değerlerde Allah'ın rızası söz konusudur.

• Tüccar, maddi değeri gerçekleştirirken ticaretinde şeri hükme bağlandığında Allah'ın izniyle Allah'ın rızasına nail olur.

• Namaz kılan kimse, ruhi değeri gerçekleştirirken namazında şeri hükme bağlandığında Allah'ın izniyle Allah'ın rızasına nail olur.

• Dürüst biri, ahlaki değeri gerçekleştirirken sözünde şeri hükme bağlandığında Allah'ın izniyle Allah'ın rızasına nail olur.

• Yardımsever biri, insani değeri gerçekleştirmek için çaresiz kalana yardım anında şeri hükme bağlandığında Allah'ın izniyle Allah'ın rızasına nail olur.

Velhasıl memur olmak için meslek öğrendiğinizde maddi değer gerçekleşir. İlim öğrenirken şeri hükme bağlandığınız sürece de Allah'ın rızasına nail olmuş olursunuz. Ama meslek öğrenirken hem maddi değer gerçekleşir, hem de namaz veya oruç gibi ruhi değer gerçekleşir denilmez. Değer, ıstılahidir ve ıstılahi mana akla gelmelidir ve bu sınırdaki da durulmalıdır. Umarım cevap doyurucudur.

Kardeşiniz Ata İbn Halil Ebu Raşta

Facebook sayfasının linki:

<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=220629058105179>

H.10 Ramazan 1435
M.08 Temmuz 2014